

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет психології та соціальної роботи

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра диференціальної та спеціальної психології

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

Освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр»

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: «Психологічна реабілітація особистості з кіберкомунікативною залежністю»

«Psychological rehabilitation of a person with cybercommunication addiction»

Виконав: студент денної форми навчання

напряму підготовки 053 Психологія

Вишневський Павло Миколайович

Керівник д.психол.н., доц. Кононенко Оксана Іванівна

Рецензент д.психол.н., доц. Соколова Г.Б.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ _ від __.__.2020 р.

Захищено на засіданні ЕК №

протокол № від __.__.2020 р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Голова ЕК

Родіна Н.В.

Псядло Е.М.

(підпис)

(підпис)

Одеса – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНИЙ ОГЛЯД ПОНЯТТЯ І СТРУКТУРИ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ	7
1.1. Зміст поняття "інтернет-залежність" в психологічній науці	7
1.2. Поняття кіберкомунікативної залежності і специфіка її прояву у підлітків	14
1.3. Психологічна корекція та поняття реабілітація особистості у кіберкомунікативної залежності	26
Висновки до 1 розділу	34
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	36
2.1. Організація дослідження	36
2.2. Методи дослідження	37
Висновки до 2 розділу	46
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	47
3.1. Соціально-демографічні характеристики та рівень кіберкомунікативної залежності опитаних осіб	47
3.2. Взаємозв'язок між самооцінкою та кіберкомунікативною залежністю осіб, що досліджувались.....	53
3.3. Взаємозв'язок між особистісними рисами та кіберкомунікативною залежністю осіб, що досліджувались.....	55
3.4. Психолого-педагогічні рекомендації по корекції і профілактиці кіберкомунікативної залежності особистості	62
Висновки до 3 розділу	67

ВИСНОВКИ	71
ЛІТЕРАТУРА.....	73
ДОДАТОК А.....	83

ВСТУП

Актуальність дослідження. Стрімкий розвиток сучасних інформаційних комунікаційних технологій призвело до того, що ми вже не уявляємо життя без них. Роль Інтернету, безперечно, велика. Всесвітня мережа відкриває перед людиною безліч перспектив для розвитку в різних сферах: робота, навчання, пошук потрібної інформації, спілкування, дозвілля. Інтернет на даний момент, є однією з найкращих платформ для розвитку людини в сучасному суспільстві. Однак, як показали дослідження останніх років, поряд з позитивними аспектами впливу Всесвітньої мережі на людину, існує і негативне, яке призводить до Інтернет-залежності. Феномен цього явища в дослідженнях фахівців за симптоматикою протікання прирівнюється до алкогольної і наркотичної залежності. Термін «Internet-addiction» (в нашому слововживанні відомий як "інтернет-адикція" або "інтернет-залежність") з'явився в 1995 році. Його запропонував американський психіатр Айвен Голдберг для опису невиправдано довгого, можливо патологічного, перебування в Інтернеті. На даний момент відомо кілька різновидів даного явища: 1) комп'ютерна залежність; 2) залежність від навігації в Інтернет просторі; 3) кіберкомунікативна залежність; 4) кіберсексуальна залежність; 5) патологічна прихильність до електронних покупок і азартних ігор. На наш погляд, найбільший інтерес викликає кіберкомунікативна адикція.

Об'єкт дослідження: кіберкомунікативна залежність особистості.

Предмет дослідження: психологічна реабілітація особистості з кіберкомунікативною залежністю.

Мета дослідження: виявити клініко-психологічні особливості особистості з кіберкомунікативною залежністю від онлайн-спілкування і розробити підхід до психопрофілактики даної форми залежності поведінки.

Завдання:

1. На основі вивчення наукових першоджерел проаналізувати етимологію поняття «кіберкомунікація» та зміст поняття «аддикція (залежність)».

2. Провести емпіричне дослідження з метою виявлення схильності особистості до кіберкомунікативної залежності.

3. Розробка профілактичної програми реабілітації особистості з кіберкомунікативної залежності

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення); емпіричні (спостереження, метод бесіди, тестування за методиками: Методика «Тест інтернет-залежності Янг К. модифікованою версією В.А. Лоскутовой (Буровий) Методика Дембо-Рубінштейн (модифікація Прихожан) Методика «Діагностика кіберкомунікативної залежності. В. Тончева », 16-факторний особистісний опитувальника Кеттелла.

Вибірка дослідження: включає в себе студентів Одеського технологічного університету «ШАГ» з них 35 чоловічої статі і 16 жіночої статі, віком від 17 до 19 років

База дослідження: Одеський технологічний університет "ШАГ"

Практичне значення роботи. Виявлено психологічні умови ефективної профілактики кіберкомунікативної залежності у студентів. Результати проведеного дослідження можна використовувати при проведенні індивідуальних психологічних консультацій і групових корекційно-розвивальних заходів, при розробці семінарів і програм профілактики адиктивної поведінки. Розроблена програма профілактики кіберкомунікативної залежності може бути використана психологічними службами. Розроблена інтерактивна програма саморозвитку з профілактики кіберкомунікативної залежності може застосовуватися при організації психологічного забезпечення розвитку особистості, здійснення індивідуальної та групової профілактичної роботи.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, 11 – таблиць, 2 – рисунків, висновків та списку використаної літератури. Загальний

об'єм роботи - !! сторінок. Список використаної літератури складає - 102 джерел.

ВИСНОВКИ

1. Актуальність дослідження обумовлена популяризацією віртуального способу спілкування серед підлітків і недостатньою розробленістю проблеми профілактики виникнення кіберкомунікативної залежності і її корекції. Відштовхуючись від завдань нашого дослідження, і зіставляючи їх з отриманими результатами, ми можемо сформулювати наступні положення. Особистість - це людина, узята в системі таких його психологічних характеристик, що соціально обумовлені, виявляються в суспільних за природою зв'язках і відносинах, є стійкими, визначають моральні вчинки людини, що мають істотне значення для нього самого і оточуючих. В основі структури особистості лежать наступні фактори: замкнутість - товариськість; конкретне мислення - абстрактне мислення; емоційна нестабільність - емоційна стабільність; підпорядкованість - домінантність; стриманість - експресивність; низька нормативність поведінки - висока нормативність поведінки; боязкість - сміливість; реалізм - чутливість; підозрілість - довірливість; практичність - мрійливість; прямолінійність (наївність) - проникливість (штучність); спокій - тривожність; консерватизм - радикалізм; конформізм (залежність від групи) - нонконформізм (самостійність); низький самоконтроль - високий самоконтроль; розслабленість - емоційна напруженість.

2. Особистісні особливості - це характерні, відмінні властивості особистості. Ми до них віднесемо особливості самооцінки, особливості комунікативної структури особистості, а так само емоційно-вольової та моральної сфери особистості. Кіберкомунікативна залежність - це залежність людини від спілкування в найбільш поширеному комунікаційному середовищі Інтернет - соціальної мережі. Кіберкомунікативна залежність найбільш розповсюджена у підлітковому віці. Під впливом соціальних мереж у кіберкомунікативно-залежних підлітків відбуваються зміни в поведінковій, емоційній, когнітивній та мотиваційній сферах.

3. В ході експериментального вивчення особистісних особливостей підлітків з кіберкомунікативною залежністю було встановлено, що підлітки, які мають залежність від спілкування в соціальних мережах, відрізняються від підлітків, які не мають кіберкомунікативною залежності, більш низькою самооцінкою, відчуженістю, емоційною нестійкістю, недобросовісністю, залежністю від думки інших і низьким самоконтролем. На основі отриманих результатів ми розробили рекомендації, які можуть використовуватися педагогами і шкільними психологами для корекції кіберкомунікативної залежності у підлітків, працюючи як безпосередньо з підлітками, які мають залежність, так і з їх батьками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамова Г.С. Практикум по возрастной психологии: Издательский центр «Академия». — 1998. — 320с.
2. Аверин, В.А. Психология личности: Учебное пособие[Текст] / В.А. Аверин. — СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 1999. — 89 с.
3. Азявчикова, Н.И. Особенности проявления киберкоммуникативной зависимости у подростков [Электронный ресурс]/ Н.И. Азявчикова.URL: <http://mosi.ru/ru/conf/articles/osobennosti-proyavleniya-kiberkommunikativnoy-zavisimosti-u-podrostkov>_(Дата обращения: 22.03.2017 г.)
4. Антоненко, А.А. Интернет-зависимость подростков от компьютерных игр и онлайн-общения: клинико-психологические особенности и профилактика : автореф. дис. ... канд. псих. наук : 19.00.04 / Антоненко Анна Анатольевна. - Москва, 2014. — 26 с.
5. Баранова, О.И. Типология и личностные особенности учащихся, нуждающихся в инклюзивном образовании[Текст]/ О.И. Баранова// Научно- методический электронный журнал «Концепт». — 2015 г. — Т. 37. — С.61-65
6. Березин, С. В. Особенности старшего подросткового возраста / С. В. Березин, К. С. Лисецкий. — Москва : Проспект, 2016. — 93 с.
7. Божович Л.И. Личность и её формирование в детском возрасте[Текст]/ Л.И. Божович. — СПб: Питер, 2008. — 400 с.
8. Божович, Л. И. Психологические особенности развития личности подростка/ Л. И. Божович. — Москва : Знание, 2009. — 124 с.
9. Блохіна І.О., Москаленко О.В.Феномен інтернет-залежності в сучасному суспільстві Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том XIV:Методологія і теорія психології. —Випуск 1. Київ—Ніжин. Видавець«ПП Лисенко М.М.». 2018. —353с.

- 10.Брынин, Г.Э. Интернет-зависимость учащейся молодёжи Алтайского края: сущность и диагностика [Текст]/ Г.Э. Брынин // Известия Алтайского государственного университета. 2010. №1, 2. С. 9-13
- 11.Ванина, О.Е. Факторы, влияющие на проявление зависимости от социальных сетей в подростковом возрасте [Текст]/ О.Е. Ванина, Д.Е. Чеснокова // Сборники конференций НИЦ «Социосфера», 2011. – №7. – С. 187- 198
- 12.Варламова, С. Н. Интернет-зависимость молодёжи мегаполисов: критерии и типология / С. Н. Варламова, Е. Р. Гончарова, И. В. Соколова // Мониторинг. - 2015. - № 2. - С. 65-72 – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/internet-zavisimost-molodyozhi-megapolisov-kriterii-i-tipologiya>
- 13.Войскунский, А. Е. Феномен зависимости от Интернета / под ред. А. Е. Войскунского. – Москва : Проспект, 2015. – 226 с.
- 14.Войскунский, А.Е. Гуманитарные исследования в Интернете[Текст] / А.Е. Войскунский – М.: Академия, 2000. – 431 с.
- 15.Волков, Б.С. Психология подросткового возраста: учебник. – 4-е изд., перераб. и доп.[Текст]/Б.С. Волков. – М.: КНОРУС, 2016. – 266 с.
- 16.Воспитание детей в средней группе детского сада: Пособие для воспитателей дет. сада /Анциферова А.А., Владимирова Т.А., Гербова В.В., и др.; Сост. Г.М.Лямина. — 2-е изд., испр. — М.: Просвещение, 1982.— 256с.
- 17.Воспитание и обучение детей пятого года жизни: Кн. для воспитателя дет. сада 1 А.Н.Давидчук, Т.И.Осокина, Л.А.Парамонова и др.; Под ред. В.В.Холмовской. — М.: Просвещение, 1996. — 144с.
- 18.Выготский, Л. С. Психология развития человека / Л. С. Выготский. – Москва : Эксмо, 2015. – 1136 с
- 19.Гиппенрейтер, Ю.Б. Введение в общую психологию. Курс лекций[Текст]/ Ю.Б. Гиппенрейтер. – М.: ЧеРо, 2002. – 336 с.
- 20.Гоголева, А.В. Аддиктивное поведение и его профилактика. – 2-е изд,

- стер. [Текст]/ А.В. Гоголева. – М: МПСИ, 2003. – 240 с.
21. Годфруа Ж. Что такое психология: В 2-х томах. Изд. 2-е стереотипное, т. 1: Пер. с франц. — М.: Мир, 1996. — 496с.
 22. Головей, Л.А. Практикум по возрастной психологии: Учеб. Пособие/ Под.ред. Л.А.Головей, Е.Ф.Рыбалко. – СПб.: Речь, 2005. – 694 с.
 23. Гриффитс, М. Избыточное применение Интернета: онлайнное аддиктивное поведение / М. Гриффитс // Тезисы дистантных зарубежных участников симпозиума «Интернет-зависимость: психологическая природа и динамика развития». – Режим доступа: <http://www.psy.msu.ru/science/conference/internet/2009/theses.html>
 24. Губина, С. Т. Восприятие подростками информации в сети Интернет: профилактика интернет-зависимого поведения / С. Т. Губина, Н. Л. Югова // Дискуссия. - 2014. - № 1. - С. 111-117. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/vospriyatie-podrostkami-informatsii-v-seti-internet-profilaktika-internet-zavisimogo-povedeniya>
 25. Гуревич К.М., Горбачева Е.И. Умственное развитие ребенка: критерии и нормативы. — М.: Знание. 1992.—80с.
 26. Дефектология: Словарь-справочник / Авт. сост. С.С.Степанов, Под ред. Б.П.Пузанова. — М.: Новая школа, 1996.—80с.
 27. Дмитриев, К.Г. Психологические детерминанты Интернет-зависимости в юношеском возрасте : автореф. дис. ... канд. псих. наук : 19.00.01 / Дмитриев Кирилл Геннадьевич. - Москва, 2013. – 29 с.
 28. Доценко Е.Л., Фомичева Е.В. Психология и педагогика: учебное пособие. 3-е издание. Тюмень. Издательство Тюменского государственного университета, 2004. 220с.
 29. Дрепа, М. И. Интернет-зависимость как объект научной рефлексии в современной психологии / М. И. Дрепа // Знание. Понимание. Умение. - 2017. - № 2. - С. 189-193.
 30. Дрепа, М.И. Психологическая профилактика Интернет-зависимости у студентов : автореф. дис. канд. псих. наук : 19.00.07 / Дрепа Мария

- Ивановна. Ставрополь, 2010. – 30 с.
- 31.Егоров, А. Ю. Нехимические зависимости / А. Ю. Егоров. – Санкт-Петербург : Речь, 2015. – 135 с.
 - 32.Егоров, А.Ю. Особенности личности подростков с интернет-зависимостью [Текст] / А.Егоров, Н.Кузнецова, Е.Петрова//Вопросы психического здоровья детей и подростков, 2005. Т. 5. – № 2. – С. 20-27
 - 33.Ениколопов, С. Н. Агрессия и интернет. Интернет-зависимость: психологическая природа и динамика развития / С. Н. Ениколопов. – Москва : Акрополь, 2015. - 391 с.
 - 34.Ермолаева, М.В. Психология развития: Методическое пособие для студентов заочной и дистанционной форм обучения. – 2-е издание[Текст]/ М.В. Ермолаева. – Московский психолого-социальный институт, НПО МОДЭК, 2003. – 376 с.
 - 35.Жилов, В. С. Основные проблемы Интернет-зависимого поведения / В. С. Жилов // Известия РГПУ им. А.И. Герцена. - 2015. - № 54. - С. 361-365.
 - 36.Жичкина, А. Е. Пространство, населенное Другими / А. Е. Жичкина // Интернет. - 2015. - № 16. - С. 76-81.
 - 37.Жичкина, А.Е., Самопрезентация в виртуальной коммуникации и особенности идентичности подростков-пользователей Интернета [Текст] / А.Е. Жичкина, Е.П. Белинская // Труды по социологии образования №7, 2000. – с. 36-42.
 - 38.Завалишина, О.В. Моделирование педагогической поддержки подростков, склонных к проявлению интернет-зависимости[Текст]/ О.В. Завалишина// Научный журнал КубГАУ, 2001. – №70(06). – С.601-606
 - 39.Завалишина, О.В. Педагогическая поддержка Интернет-зависимых подростков в условиях глобальной информатизации образования / О.В. Завалишина // Научный журнал КубГАУ - Scientific Journal of KubSAU. - 2011. -№ 74. - С. 606-616.

- 40.Завалишина, О.В. Педагогическая поддержка подростков, склонных к Интернет-зависимости : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Завалишина Ольга Валентиновна. - Курск, 2012. – 27 с.
- 41.Зиглер, Д. Теории личности[Текст]/ Д.Зиглер, Л.Хьелл. – СПб: Питер, 2003. – 608 с.
- 42.Злобин А.Т. К классификации эмоций // Вопросы психологии №4, 1991.
- 43.Игумнов С.А. Клиническая психотерапия детей и подростков: Справ. Пособие / Под ред. В.Т.Кондрашенко. — Мн.: Беларуская навука, 1999. — 189с.
- 44.Козлова Л.В. Основы реабилитации для медицинских колледжей: учеб. Пособие / Л.В.Козлова, С.А.Козлов, Л.А.Семененко; Под общ. ред. Б.В.Кабарухина. — Изд. 2-е. — Ростов н/Д: феникс, 2005.—475с.
- 45.Кононенко О. И., Кирьянова А. В. Исследование особенностей активности пользователей Интернета юношеского возраста. Вісник Одеського національного університету. Психологія, Том 17. Випуск 3. 2012. С. 71-83
- 46.Короленко, Ц.П. Аддиктивное поведение. Общая характеристика и закономерности развития. [Текст] / Ц.П, Короленко – М.: Академия, 1991. – 328 с.
- 47.Котляров, А. В. Другие наркотики или Homo Addictus: Человек зависимый / А. В. Котляров. – Москва : Психотерапия, 2016. – 84 с.
- 48.Крайдашенко, О.В. Фармакотерапия: учебник для студ. фарм. ф- тов: перевод с укр. яз. [Текст]/ под.ред. О.В.Крайдашенко, И.Г.Купновицкой, И.Н.Клища, В.Г.Лизогуба. – Винница: Нова Книга, 2013. – 536 с.
- 49.Краткий психологический словарь / Ред. — сост. Л.А. Карпенко; Под общ. Ред. А.В.Петровского, М.Г.Ярошевского. —2 изд., расш., испр. и доп. — Ростов а/Д: изд-во «Феникс», 1998.— 512с.
- 50.Кречмер З. Медицинская психология. Пер. с нем. / Изд. Подг. Вал. А.Луков. — СПб.: Союз, 1998. — 464с.

- 51.Леви В.Л. Нестандартный ребенок. — 2-е., доп. и перераб. — М.: Знание, 1988. — 258с.
- 52.Лихван, А. В. Особенности психологического пространства личности школьников, зависимых от компьютерных игр / А.В. Лихван, Н.Н. Мозговая // Инновационная наука. - 2017. - № 1. - С. 193-196.
- 53.Лоскутова, В. А. Интернет-зависимость - патология XXI века? / В. А. Лоскутова // Вопросы ментальной медицины и экологии. – 2017. - № 1. - С. 11- 13.
- 54.Макаренко А.С. О воспитания. — М.: Политиздат, 1988.— 256с.
- 55.Максимов, Ю.В. Богословские аспекты проблемы согласования православного и эволюционного учений о происхождении человека[Текст]/ Ю.В. Максимов // Шестоднев против эволюции. – М., 2000. – 138 с.
- 56.Менчинская Н.А. Проблемы обучения, воспитания и психического развития ребенка . / под ред. Е.д. Божович — М.: Изд-во «Институт практической психологии», 1998. — 448с.
- 57.Методы эффективной психокоррекции: Хрестоматия. / Сост. К.В.Сильченко. — Мн.:, 1999. — 816с.
- 58.Мещеряков, Б.Г. Большой психологический словарь / под.ред. Мещерякова Б.Г., Зинченко В.П. – М., 2003 – 672 с.
- 59.Мудрость воспитания: книга для родителей / Сост. Б.М.Бим-Бад, З.Д.Днепров, Г.Б.Корнетов. — 2- изд., доп. — М.: Педагогика, 1989. — 304с.
- 60.Мустафьева, Г. Н. Социальные аспекты интернет-зависимости / Г. Н. Мустафьева // Национальный психологический журнал. - 2015. - № 2. - С. 95- 99.
- 61.Набойченко, Е. С. Типология подростков, склонных к кибераддикции / Е. С. Набойченко, Л. И. Окунева // Педагогическое образование в России. - 2016. - №1. - С. 94 98. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/tipologiya-podrostkov-sklonnyh-k-kiberaddiktsii>

- 62.Набойченко, Е.С. Психологические аспекты кибераддикции подростко
в / Е.С. Набойченко, Л.И. Окунева // Педагогическое образование в Ро
ссии. - 2016. № 5. - С. 82 87. – Режим доступа: [https://cyberleninka.ru/art
icle/n/psihologicheskie-aspekty-kiberaddiktsii-podrostkov](https://cyberleninka.ru/article/n/psihologicheskie-aspekty-kiberaddiktsii-podrostkov)
- 63.Немов, Р.С. Психология. Книга 1. — 4-е изд. [Текст]/ Р.С. Немов. — М.:
ВЛАДОС, 2003. — 688 с.
- 64.Носов, Н. А. Виртуальная психология / Н. А. Носов. – Москва : Аграф,
2016.– 120 с. Обжорин, О. М. Профилактика компьютерной и интерне
т зависимости в современной школе / О.М. Обжорин // Научное обеспе
чение системы повышения квалификации кадров. - 2011. - №1 (6). - С.
79 84. – Режим доступа: [https://cyberleninka.ru/article/n/profilaktika-
kompyuternoy-i-internet- zavisimosti-v-sovremennoy-shkole](https://cyberleninka.ru/article/n/profilaktika-kompyuternoy-i-internet-zavisimosti-v-sovremennoy-shkole)
- 65.Ожегов, С.И. Толковый словарь русского языка [Текст] / С.И. Ожегов,
Н.Ю. Шведова. – М.: Азбуковник, 1999. – 944с.
- 66.Окунева, Л. И. Социально-психологические детерминанты склонности
к кибераддикции в подростковой
среде / Л. И. Окунева // Педагогическое образование в России. - 2016. -
№ 1. - С. 188 191. – Режим доступа:
[https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-psihologicheskie-determinanty-
sklonnosti-k-kiberaddiktsii-v-podrostkovoy-srede](https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-psihologicheskie-determinanty-sklonnosti-k-kiberaddiktsii-v-podrostkovoy-srede)
- 67.Парыгин, Б.Д. Социальная психология. Учебное пособие[Текст]
/Б.Д.Парыгин. – СПб: СПбГУП, 2003. – 616 с.
- 68.Пожар Л. Психология аномальных детей и подростков -
патопсихология — М.: Изд. «Институт практической психологии»,
Воронеж; НПО «МОДЕК», 1996. — 128с.
- 69.Психология. Учебник. — М.: «ПРОСПЕКТ», 1998. — 584с.
- 70.Психотерапия. / Под ред. Б.Д.Карвасарского. — СПб: Издательство
«Питер», 2000. — 544с.
- 71.Ратанова Т.А. Общая психология. Диагностика умственных
способностей детей. — М.: Московский психолого-социальный

- институт: Флинта, 1998. — 88с.
- 72.Реан, А.А. Психология личности[Текст]/ А.А. Реан. – СПб.: Питер, 2016. – 288 с.
- 73.Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога: Учебн. Пособие: В 2кн. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 1998. — Кн.2: Работа психолога с взрослыми. Коррекционные приемы и упражнения. — 480с.: ил.
- 74.Рубинштейн С.Л. Основы общей психология — СПб: Питер Ком, 1999. — 720с.
- 75.Руководство по аддиктологии / под ред. проф. В. Д. Менделевича. – Санкт- Петербург: Речь, 2007. – 142 с.
- 76.Самойлик, А. А. Интернет-зависимость – актуальная проблема современного общества / А. А. Самойлик // Вестник Череповецкого государственного университета. - 2013. - № 2 (48). - С.126-128.
- 77.Сандомирский М.Е. Защита от стресса. Физиологически-ориентированный подход к решению психологических проблем. (Метод РЕТРИ). — М.: Изд-во Института Психотерапии, 2001. — 336с.
- 78.Сиденко, Е. А. Особенности подросткового возраста / Е. А. Сиденко // Муниципальное образование: инновации и эксперимент. - 2017. - № 2. - С. 30- 33.
- 79.Сирота, Е. Ю. Личностные особенности постоянных посетителей сайта www.Vkontakte.ru / Е. Ю. Сирота // Вестник Кемеровского государственного университета. - 2017. - № 3. - С. 115-118.
- 80.Смирнова Е.О. психология ребенка: Учебник для педагогических училищ и вузов. — М.: Школа- Пресс, 1997. — 384с.
- 81.Спиркина, Т. С. Личностные особенности пользователей сети Интернет, склонных к интернет-зависимости / Т.С. Спиркина // Известия РГПУ им. А.И. Герцена. - 2016. - № 60. - С. 473-478.
- 82.Столяренко Л.Д. Основы психология. Ростов н/Д. Изд. «Феникс», 1997г. — 736с.

- 83.Телешевская М.Э. Искусство делать людей счастливыми: Записки психотерапевта. — М.: Ангстрем,1993.— 336с.
- 84.Титова, В. В. Интернет-зависимость: причины и механизмы формирования, диагностика, подходы к лечению и профилактике / В.В. Титова // Педиатр. - 2014. - № 4. - С. 132-139. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/internet-zavisimost-prichiny-i-mehanizmy-formirovaniya-diagnostika-podhody-k-lecheniyu-i-profilaktike>
- 85.Тихонов, М.Н. Интернет-аддикция[Текст]/ М.Н. Тихонов, М.М. Богословский// Энергия: экономика, техника, экология. 2012. №3. С. 74-80
- 86.Тихонравов Ю.В. Экзистенциальная психология. Учебно-справочное пособие. — М.: ЗАО «Бизнес-школа» Интел-Синтез», 1998. —238с.
- 87.Тончева, А.В. Диагностика киберкоммуникативной зависимости [Текст]/ А.В. Тончева // Интернет-журнал Науковедение, 2012. №4 (13). – С. 138-143.
- 88.Тончева, А.В. Проблема киберкоммуникативной зависимости в подростковом возрасте [Текст]/ А.В. Тончева // Вестник ЧГУ, 2017. — №1. — С. 131-136.
- 89.Федоров Ю.М. Социальная психология: Курс лекций. — Новосибирск, 1999. — 528с.
- 90.Фролов, Ю. И. Психология подростка / Ю. И. Фролов. – Москва : Педагогика, 2015. – 526 с.
- 91.Хомерики, Н. С. Индивидуально-психологические особенности подростков с интернет-зависимым поведением : автореф. дис. ... канд. псих. наук : 19.00.04/ Хомерики Нина Сергеевна. - Санкт-Петербург, 2013. – 29 с.
- 92.Цой, Н. А. Социальные факторы феномена интернет-зависимости : автореф. дис. ... канд. социол. наук : 22.00.04 / Цой Надежда Алексеевна. - Владивосток, 2011. – 30 с.

- 93.Черная, А. В. Погорелова Елена Ивановна Психологические особенности взаимодействия в интернет-среде в подростковом возрасте / А. В. Черная, Е. И. Погорелова // Педагогическое образование в России. - 2013. - № 4. - С. 13-18. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/psihologicheskie-osobennosti-vzaimodeystviya-v-internet-srede-v-podrostkovom-vozhraсте>
- 94.Чудова, И. В. Особенности образа «Я» «жителя Интернета» / И. В. Чудова // Психологический журнал. - 2017. - № 1. - С. 113-117.
- 95.Шаматова, Ю. Ю. Интернет-зависимость среди молодежи / Ю. Ю. Шаматова // Таврический научный обозреватель. - 2016. - № 11. - С. 50-52.
- 96.Шапкина, Е. А. Психологические особенности среднего школьного возраста/ Е. А. Шапкина, С. О. Щелина // Молодой ученый. - 2015. - № 19. - С. 343-345.– Режим доступа: <https://moluch.ru/archive/99/22162/>
- 97.Шахмартова, О. М. Подросток и компьютер / О. М. Шахмартова // Известия ПГУ им. В.Г. Белинского. - 2016. - № 28. - С. 139-147.
- 98.Шевандрин Н.И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности. — М.: Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 1998.— 512с.
- 99.Эльконин, Д. Б. Детская психология : Учебное пособие / Д. Б. Эльконин. – Москва : Академия, 2015. – 393 с.
100. Юрьева, Л. Н. Компьютерная зависимость: формирование, диагностика, коррекция и профилактика: монография / Л. Н. Юрьева, Т. Ю. Больбот. – Днепрпетровск : Пороги, 2016. – 104 с.
101. Янг, К. С. Диагноз - Интернет-зависимость / К. С. Янг // Мир Интернет. - 2000. - № 2. - С. 24-29.
102. Яньшин, П.В. Практикум по клинической психологии. Методы исследования личности[Текст]/ П.В. Яньшин. – СПб., 2004. – 336 с.